

EUROPOS SOCIALINĖ CHARTIJA IR SOCIALINĖS TEISĖS KONSTITUCIJOJE

Elvyra Baltutytė

Lietuvos teisės universitetas, Teisės fakultetas, Tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 46 69
Elektroninis paštas elvyra@lchr.lt

Pateikta 2002 m. lapkričio 4 d.

Parengta spausdinti 2002 m. gruodžio 11 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedros vedėjas profesorius dr. Saulius Katuoka ir šio fakulteto Konstitucinės teisės katedros vedėja profesorė dr. Toma Birmontienė

S a n t r a u k a

Straipsnyje analizuojama Europos socialinės chartijos, jau daugiau kaip metus galiojančios Lietuvoje, reikšmė bei galima šios svarbios Europos Tarybos sutarties įtaka Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintų socialinių žmogaus teisių apsaugai. Apibūdinama Europos socialinių teisių komiteto, vertinančio, kaip valstybės vykdo Chartiją, interpretacijų svarba bei jų tendencijos. Pabrėžiama tendencija Europos socialinių teisių komiteto bei kai kurių Europos valstybių teismų praktikoje tam tikras socialines teises traktuoti kaip individualias bei „teismingas“, lyginant ją su Lietuvos konstitucinėje jurisprudencijoje besiformuojančio kitokio požiūrio apraiškomis. Pažymima, kad siekiant tinkamos socialinių teisių apsaugos turėtų būti derinami abu požiūriai į socialines teises – ir traktuojantis jas kaip socialinės politikos vykdymą, ir pripažįstantis jas individualiomis žmogaus teisėmis.

Įžanga

Analizuojant Konstitucijoje paskelbtų žmogaus teisių apsaugos geresnes galimybes svarbu atsižvelgti ir į tarptautinių sutarčių, reglamentuojančių žmogaus teises, įgyvendinimo poveikį šių teisių apsaugai. Ypač tai pažymėtina kalbant apie socialines žmogaus teises: jas tinkamai įgyvendinti neretai žymiai sudėtingiau nei civilines ir politines teises, todėl tarptautinės sutarties, reglamentuojančios socialines teises, vykdymas, šio vykdymo vertinimas gali turėti didelės įtakos gerinant socialinių žmogaus teisių apsaugą valstybėje. Tarptautinės sutarties, reglamentuojančios socialines žmogaus teises, galiojimas valstybėje gali turėti įtakos ir jos teisės doktrinoje vyraujančiam požiūriui į socialines teises.

Europos socialinė chartija ir jos įtaka socialinių teisių apsaugai

Jau daugiau kaip metai Lietuvoje galioja reikšminga Europos Tarybos sutartis – Europos socialinė chartija (pataisyta). Europos socialinė chartija, įtvirtinanti socialines žmogaus teises, priimta 1961 metais, papildė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, įtvirtinančią civilines ir politines teises. 1996 metais buvo priimta Pataisytoji Europos socialinė chartija, ir šiuo metu galioja dvi Chartijos: valstybės, Europos Tarybos narės, gali pasirinkti – ar prisiimti įsipareigojimus dėl socialinių teisių pagal pirmąją Chartiją, ar kiek didesnės apimtys, pagal pataisytąją Chartiją. Lietuvoje žengtas ryžtingas žingsnis – Lietuvos Respublikos Seimas priėmė įstatymą dėl Pataisytosios Europos socialinės chartijos ratifikavimo [1], prisiimdamas gerokai daugiau įsipareigojimų negu Chartijai ratifikuoti būtinas mi-

nimumas. Skirtingai negu Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ratifikavimui, Europos socialinės chartijos ratifikavimui nebuvo suteikta tiek daug dėmesio, beveik nekilo jokių diskusijų dėl to, ką naujo ši tarptautinė sutartis duoda socialinių žmogaus teisių apsaugai Lietuvoje. Ratifikuojant Chartiją net nebuvo keliamas klausimas, ar nereikėtų pasinaudoti galimybe pareikšti, kad Lietuva, pagal numatytą Chartijos kontrolės mechanizmą įsipareigodama teikti pranešimus apie Chartijos vykdymą, pripažįsta ir atitinkamų tarptautinių bei nacionalinių organizacijų teisę teikti prieš ją kolektyvinius skundus. Turint omenyje, kad nė viena tarptautinė sutartis, įtvirtinanti vien socialines teises, nenumato individualių skundų teisės (išskyrus kai kurių socialinių teisių elementų įtvirtinimą civilinėms ir politinėms teisėms skirtose sutartyse), kolektyvinių skundų teisės įgyvendinimas patobulina tokios sutarties kontrolės mechanizmą ir taip skatina geresnę socialinių žmogaus teisių apsaugą valstybėje. Tam, kad deklaruotos socialinės teisės būtų iš tiesų įgyvendinamos, neabejotinai svarbūs ir nacionaliniai, ir tarptautiniai šių teisių apsaugos mechanizmai, jų tinkamas funkcionavimas bei efektyvus panaudojimas.

Iki Europos socialinės chartijos ratifikavimo Lietuvoje galiojo viena universali tarptautinė sutartis, įtvirtinanti socialines žmogaus teises (neminint kai kurių specialių sutarčių, skelbiančių tam tikras socialines teises ar jų elementus bei Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų), – Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas. Nors ši Jungtinių Tautų sutartis Lietuvoje galioja jau daugiau kaip dešimt metų, tik šįmet parengtas pirmasis pranešimas apie jos vykdymą. Tai, manytume, liudija jau anksčiau minėtą atsainesnį požiūrį į tarptautines sutartis, reglamentuojančias socialines teises, ir į tarptautinių įsipareigojimų pagal tokias sutartis vykdymą. Tačiau pažymėtina ir tai, kad ir pats Paktas iš dalies „leidžia“ turėti tokį požiūrį. Pakto 2 straipsnyje nustatyta: „Kiekviena valstybė, šio Pakto dalyvė, įsipareigoja tiek savo pastangomis, tiek teikiant tarptautinę pagalbą ir bendradarbiaujant, ypač ekonominiu ir techniniu požiūriu, visais savo turimais ištekliais imtis priemonių, svarbiausia, įstatyminių, visais tinkamais būdais garantuoti, kad būtų nuosekliai visiškai įgyvendintos šiame Pakte pripažįstamos teisės“ [2]. Europos socialinės chartijos nuostatos labiau imperatyvios: vykdydama savo įsipareigojimus valstybė negali teisintis, pavyzdžiui, „turimų išteklių“ stoka. Valstybių sugebėjimas laikytis Chartijos nuostatų yra vertinamas griežtai atsižvelgiant į socialinių teisių standartus, apibrėžtus Chartijos straipsniuose, bei Europos socialinių teisių komiteto, nepriklausomų ekspertų komiteto, kuriam pavesta teisiniu požiūriu vertinti, kaip valstybių teisė ir praktika atitinka Chartijos nuostatas, interpretacijose.

Svarstant, kokią reikšmę Europos socialinės chartijos ratifikavimas gali turėti Konstitucijoje įtvirtintų socialinių teisių apsaugai, visų pirma ir pabrėžtina galimybė pagal minėtas interpretacijas, pateikiamas Europos socialinių teisių komiteto išvadose, geriau suvokti konkrečios socialinės teisės turinį, jos apimtį, t. y. Chartijai tinkamai vykdyti būtiną standartą. Šia tarptautinės sutarties galiojimo įtaka, kaip jau yra tapę įprasta, galėtų pasinaudoti ir Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstituciją, ir, galima tikėtis, kiti teismai. Tiesa, socialinių žmogaus teisių katalogas Europos socialinėje chartijoje gerokai platesnis, palyginti su socialinių teisių katalogu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (Pataisytojoje Chartijoje yra net 31 socialinė teisė), ir kai kurios iš jų išsamiau formuluojamos. Tačiau šiuo požiūriu Europos socialinė chartija bei jos interpretacijos tampa dar naudingesnės, ypač atsižvelgiant į taikytiną žmogaus teisių bei kitus principus.

Antra, galima būtų kalbėti ir apie Europos socialinės chartijos, bent kai kurių jos nuostatų tiesioginio taikymo galimybę. Tačiau šis tarptautinės sutarties galiojimo aspektas, būdamas sudėtingas, reikalauja gilesnės analizės ir nėra šio straipsnio tikslas. Beje, kaip matysime iš tolesnės analizės, Europos socialinių teisių komiteto kai kurių socialinių teisių traktavimas kaip individualių ir teisme ginamų teisių sukuria palankias prielaidas tiesiogiai taikyti Chartijos nuostatas, formuluojančias minėtas teises. Bent kiek apžvelgus Lietuvos teismų praktiką teismų sprendimuose galima atrasti ne tik, kas labiau įprasta tarptautinių sutarčių atžvilgiu, nuorodų į Europos socialinę chartiją, bet ir „pažadą“ galbūt ateityje ją tiesiogiai taikyti. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo 2001 m. sausio 10 d. nutartyje, priimtoje dar iki Chartijos ratifikavimo, pažymėta: „... Kasatorės nuoroda į tai, kad Europos socialinės chartijos 8 straipsnis, kitos tarptautinės teisės normos garantuoja jai pakankamą

socialinio draudimo pašalpa, o dėl nepagrįsto atleidimo iš darbo ji neteko valstybės garantotos pašalpos, taip pat nesudaro kasacinio nagrinėjimo dalyko <...>. Europos socialinė chartija nėra ratifikuota Lietuvos Respublikos Seimo, todėl nėra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 str. 2 d.) ir negalėjo būti taikoma šiai bylai išspręsti [3]. Galbūt jeigu šis sprendimas būtų priimamas Chartijai įsigaliojus Lietuvoje, Aukščiausiasis Teismas būtų bent pareiškęs nuomonę šios tarptautinės sutarties taikymo klausimu.

Europos socialinė chartija ir požiūris į žmogaus teises

Abu anksčiau minėti Europos socialinės chartijos galimos įtakos socialinių teisių apsaugai aspektai svarbūs, tačiau manytume, kad vertėtų plačiau aptarti dar vieną aspektą – paties požiūrio į socialines teises, jų įgyvendinimą formavimą. Nors labiau įprasta socialinių teisių apsaugą sieti su valstybės pozityvių pareigų socialinėje srityje vykdymu, pastaraisiais metais kai kuriose Europos valstybėse plinta tendencija socialines teises traktuoti ir kaip individualias, o ne kolektyvines, pripažįstant galimybę jas tiesiogiai ginti teisme. Ši tendencija sietina ir su Europos socialinių teisių komiteto praktika. Pažymėtina, kad tokio socialinių teisių traktavimo įtaka abipusė: valstybių praktika daro įtaką Europos socialinių teisių komiteto praktikai ir atvirkščiai.

Europos socialinių teisių komitetas vertindamas valstybių sugebėjimą laikytis Chartijos yra įvardijęs ir konkrečias socialines teises, kurių tinkama apsauga turi būti susijusi su teise tiesiogiai jas ginti teisme. Tai Europos socialinės chartijos 1 straipsnio 2 punkte numatytas diskriminacijos įsidarbinant draudimas, 4 straipsnio 3 punkte numatyta teisė į vienodą atlyginimą, 13 straipsnio 1 punkte numatyta asmens, neturinčio pakankamai lėšų pragyvenimui, teisė į socialinę paramą, Papildomojo protokolo 1 straipsnyje (Pataisytosios chartijos 20 str.) numatyta lygių galimybių ir vienodo elgesio teisė, 19 str. 8 punkte numatyta darbuotojų migrantų neišsiuntimo garantija [4, p. 228]. Pažymėtina, kad ratifikuodama Chartiją Lietuva priėmė visas šias nuostatas, išskyrus paskutinąją.

Ypač plačiai socialinės teisės „individualizacijos“ link Europos socialinių teisių komitetas interpretuoja Chartijos 13 straipsnio „Teisė į socialinę paramą ir medicinos pagalbą“ 1 punktą, nustatantį, kad Chartijos šalis įsipareigoja „užtikrinti, kad kiekvienas asmuo, kuris neturi pakankamai lėšų pragyvenimui ir kuris negali gauti tokių lėšų savo pastangomis ar iš kitų šaltinių, ypač iš socialinės apsaugos sistemos, gautų reikiamą paramą, o susirgęs – priežiūrą, būtiną pagal jo sveikatos būklę“ [5]. Įsidėmėtina ir šio straipsnio 2 punkto nuostata, kurioje numatoma, jog Chartijos šalis taip pat įsipareigoja „užtikrinti, kad asmenims, kurie gauna tokią pagalbą, dėl šios priežasties nebūtų ribojamos politinės ir socialinės teisės“. Kadangi šiose nuostatose formuluojami valstybių, Chartijos šalių, įsipareigojimai, atrodytų, kad čia neturima omenyje individuali teisė, nors įvardijimas „kiekvienas asmuo“ ją lyg ir preziumuoja. Tačiau Europos socialinių teisių komitetas jau gana seniai, net pirmosiose išvadose dėl Europos socialinės chartijos taikymo, ėmė laikytis pozicijos, kad teisė į socialinę paramą ir medicinos pagalbą turi būti suteikiama būtent „kaip teisė“. Komitetas pabrėžė, kad „Pagal 13 straipsnio 1 punktą valstybės, kurios yra priėmusios šią nuostatą, privalo garantuoti paramą jos reikalingiems asmenims kaip tokią jų teisę. Susitariančios šalys nebegali teikti tik tokią paramą, kokia, jų manymu, yra tinkama; jos privalo laikytis šios pareigos, ir to iš jų gali būti pareikalauta teisme“ [6, p. 117]. Nagrinėdamas valstybių pranešimus bei juos komentuodamas Europos socialinių teisių komitetas išplėtojo Chartijos 13 straipsnio 1 punkto „precedentinę teisę“. Pabrėžiama, kad valstybės, Chartijos dalyvės, privalo garantuoti teisę kreiptis į teismą arba kitokią nepriklausomą instituciją dėl administracinių sprendimų medicinos pagalbos ir socialinės paramos klausimais, taip pat pareigą garantuoti socialinę ir medicinos pagalbą visiems asmenims, kuriems jos reikia, ne tik tam tikroms paramos gavėjų kategorijoms [7, p. 25; 8, p. 120–121]. Pavyzdžiui, Komiteto nuomone, nuolatinio gyvenimo sąlyga paramai gauti neatitinka aptariamų Chartijos nuostatų [7, p. 120–121]. Vienas iš pavyzdžių, kai Europos socialinių teisių komitetas interpretuoja teisę į socialinę paramą ir medicinos pagalbą kaip „teisingą“ (*justiciable*) teisę, galėtų būti jo išvados dėl Graikijos

įsipareigojimų pagal Chartijos 13 straipsnio 1 punktą vykdymo. Išvadose teigiama: „Komitetas <...> primena, kad valstybė pagal 13 straipsnio 1 punktą privalo garantuoti, kad asmenys, kuriems to reikia, gautų tinkamą paramą, kuri turi būti garantuojama kaip teisė gauti tokią paramą, ir dėl šios teisės turi būti galima kreiptis į nepriklausomą skundus sprendžiančią instituciją, tokią kaip teismas <...> Kadangi nei tokios teisės, nei teisės dėl jos skūstis Graikijoje nėra, Komitetas daro išvadą, kad Graikija nevykdo 13 straipsnio 1 punkto“ [8, p. 120]. Pažymėtina, kad siekiant veiksmingai įgyvendinti asmenų teisę skūstis, jiems turi būti prieinama nemokama teisinė pagalba [9]. Šiomet Europos socialinių teisių komitetas priėmė pirmąsias išvadas dėl Pataisytosios Europos socialinės chartijos taikymo. Vertinant, pavyzdžiui, kaip Italija laikosi Chartijos 13 straipsnio, „atsižvelgiant į tai, kad Italijos valdžios institucijos iki šiol nesugeba parodyti, kad visose šalies dalyse garantuojama individuali teisė į socialinę paramą, kartu su teise dėl to skūstis į teismą ar kitą nepriklausomą instituciją; atsižvelgiant į tai, kad nustatyta 3 metų nuolatinio gyvenimo sąlyga kai kurių valstybių, Pataisytosios Chartijos šalių, piliečiams teisei gauti minimalias pajamas“ ir atsižvelgiant į tai, kad nebuvo padidintos anksčiau numatytos minimalios išmokos, kurios yra nepakankamos, padėtis Italijoje pripažinta neatitinkanti Pataisytosios Chartijos 13 straipsnio reikalavimų [10].

Taigi Europos socialinių teisių komiteto išplėtotą Chartijos 13 straipsnio precedentinę teisę teisę į socialinę paramą ir medicinos pagalbą traktuoja kaip individualią ir teisme ginamą teisę. Toks požiūris į socialines teises, nepaneigiantis ir labiau paplitusio požiūrio, kad socialinės teisės – tai valstybės socialinė politika, pasitaiko ir valstybių praktikoje. Pavyzdžiui, Šiaurės Europos šalyse pastebima tendencija teisę gauti tam tikras socialinės apsaugos, sveikatos ir švietimo išmokas bei paslaugas laikyti individualiomis teisėmis [11, p. 51–53]. Suomijoje 1995 metais įgyvendinus konstitucinių teisių reformą tam tikros ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių nuostatos konstituciniu lygmeniu buvo suformuluotos kaip subjektyvios teisės. Tos pačios nuostatos buvo įtrauktos į naują, 2000 m. kovo 1 d. įsigaliojusią Konstituciją. Pavyzdžiui, Konstitucijos 19 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „tie, kurie negali gauti lėšų, reikalingų jų oriam gyvenimui, turi teisę gauti jiems būtiną paramą ir globą“. Dar ir anksčiau ši nuostata buvo taikoma regioniniuose administraciniuose teismuose, daugelyje bylų nurodant būtinumą kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgti į individualius poreikius (pvz., kai municipalitetas neįtraukė studentų į asmenų, galinčių gauti socialinę paramą, kategoriją). Norvegijos Aukščiausiojo teismo 1990 m. rugsėjo 25 d. sprendime dėl neigalaus asmens teisės gauti iš municipalinės valdžios tam tikrą paramą nurodyta, kad asmuo turi teisėtą teisę gauti jam atsakytą paramą ir paslaugas, ir kad teismai gali apibrėžti teisės turinį konkrečiu atveju ir nurodyti municipalitetui sumokėti kompensaciją [11]. Tai tik keletas pavyzdžių, kai Konstitucijoje arba įstatymuose įtvirtintos socialinės teisės buvo ginamos teisme kaip individualios teisės.

Akivaizdu, kad požiūris į socialines teises priklauso nuo teisės, visų pirma konstitucinės, doktrinos valstybėje. Neseniai išleistame vadovėlyje „Lietuvos konstitucinė teisė“ teigiama, kad Lietuvos konstitucinėje doktrinoje palengva įsitvirtina socialinės valstybės principas. Išsamiai analizuojant socialinių teisių įtvirtinimo Konstitucijoje reikšmę pažymima Konstitucinio Teismo jurisprudencijos tendencija traktuoti socialinių teisių konstitucinį įtvirtinimą kaip valstybės konstitucinius įsipareigojimus socialinėje srityje [12]. Taip lyg ir patvirtinamas požiūris į socialines teises tik kaip į valstybės socialinę politiką, paneigiant individualių teisme ginamų teisių pripažinimą.

Kitokia tendencija, net ir remiantis tik vienu iš Konstitucinio Teismo sprendimų, mūsų manymu, pastebima kaimyninės valstybės Latvijos, kuri, beje, ratifikavo ne 1996, o 1961 m. Europos socialinę chartiją, doktrinoje. Latvijos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 19 d. sprendime Dėl valstybinių pensijų įstatymo pereinamųjų nuostatų 26 punkto atitikimo Konstitucijos 91 ir 109 straipsniams teigiama: „Konstitucinis Teismas sutinka su Seimo raštu ir Teismo posėdyje pareikšta nuomone, kad socialinių teisių įgyvendinimas visų pirma priklauso nuo valstybės ekonominės padėties ir turimų išteklių. Tačiau kai įstatymų leidėjas, naudodamasis galia kurti ir įgyvendinti socialinę politiką, taip pat apibrėžti socialinių teisių apimtį, įtraukė socialines teises į Konstituciją ir detalizavo šių teisių turinį įstatymuose, jis jau įžengė į individo teisių sritį. Asmuo gali reikalauti, kad valstybė šias teises įgyvendintų, taip

pat jų gynimo teisme [13]. Šioje byloje, kurioje buvo kvestionuojamas pensijų mokėjimo dirbantiems pensininkams ribojimo klausimas, be kitų dalykų, pabrėžiamas proporcingumo principas, kuriuo reikia vadovautis sprendžiant, ar konkrečiu atveju svarbiau įgyvendinti asmens socialinę teisę, ar paisyti valstybės bei visuomenės interesų. Pažymėtina, kad sprendime pateikta nuoroda į Europos socialinės chartijos papildomojo protokolo 4 straipsnį „Pagyvenusių žmonių teisė į socialinę apsaugą“ (šį straipsnį atitinka Pataisytosios Chartijos 23 str.). Konstatuota, kad nors Latvija ir nėra ratifikavusi minėtojo protokolo, jame nurodytas teisės jį turi gerbti kaip socialinių žmogaus teisių apsaugos pagrindines gaires.

Tikėtina, kad panašių nuostatų, atspindinčių ne vien socialine politika pagrįstą požiūrį į socialines teises, atsiras ir Lietuvos jurisprudencijoje. Socialinių teisių įtvirtinimas Konstitucijoje turėtų reikšti ir tai, kad kiekvienas konkretus žmogus turi teisę į tinkamą socialinių teisių apsaugą. Atsižvelgiant į Europos socialinių teisių komiteto ir kitų valstybių praktikos tendencijas teismuose turėtų būti ne tik taikomi socialinių teisių įstatymai, bet ir ginamos, jei tai įmanoma, konkrečios socialinės teisės. Pastebėtina, kad teismų praktikoje neretai remiamasi socialinėmis teisėmis, bet dažniau jos tik nurodomos sprendžiant konkrečių teisės aktų taikymo klausimą. Manytina, kad kai kuriose srityse, pavyzdžiui, sprendžiant socialinės paramos teikimą savivaldybėse, tinkamos tokios paramos teikimo garantija pripažintina būtent teisminė socialinių teisių gynyba¹.

Išvados

Požiūris į socialines teises kaip į individualias ir teisme ginamas teises egzistuoja greta kito Lietuvos konstitucinėje doktrinoje pripažįstamo požiūrio, kad socialinės teisės yra valstybės socialinė politika, kuri, be abejo, priklauso ir nuo valstybės ekonominių išteklių. Manytina, kad siekiant veiksmingai įgyvendinti socialines teises, reikėtų atsižvelgti į galimybę taikyti abu šiuos požiūrius. Taip būtų ne tik išreiškiamą pagarba Konstitucijoje įtvirtintoms socialinėms žmogaus teisėms, bet taptų veiksmingesnės ir socialinių teisių įgyvendinimo garantijos. Tokio požiūrio įsitvirtinimą skatina ir Europos socialinės chartijos interpretavimo tendencijos. Manytina, kad būtent Europos socialinės chartijos galiojimas Lietuvoje, Europos socialinių teisių komiteto vertinimai, šio komiteto išvadų analizė galėtų paskatinti geresnę konstitucinių socialinių žmogaus teisių apsaugą, reikiamai derinant abu požiūrius į socialines teises – ir pagrįstą politiką, ir pagrįstą individualia teise. Tikėtina, kad teismų praktikoje bus labiau remiamasi individualiomis socialinėmis teisėmis, įtvirtintomis Konstitucijoje, įstatymuose, tarptautinėse sutartyse.

LITERATŪRA

1. **Lietuvos Respublikos** įstatymas dėl 1996 metų Europos socialinės chartijos ratifikavimo. Valstybės žinios. 2001. Nr. 49–1699.
2. **Žmogaus** teisės: Jungtinių Tautų dokumentai. – Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000.
3. **Teismų** praktika. 2001-07-02. Nr. 15.
4. **European Social Charter: Short Guide.** – Council of Europe Publishing, 2000.
5. **Europos** socialinė chartija (pataisyta). Valstybės žinios. 2001. Nr. 49–1704.
6. **Case Law on the European Social Charter.** 1982.
7. **Case Law on the European Social Charter.** Supplement No. 2. 1987.

¹ Pastaruoju metu skelbiama informacija apie savivaldybių sprendimus, ribojančius ar iš esmės paneigiančius teisę gauti reikiamą socialinę paramą. Pvz., Šiaulių raj. Savivaldybės tarybos 2001 m. lapkričio 16 d. sprendimu „Dėl talkininkavimo darbų išimties tvarka gaunantiems socialines pašalpas“ teisė gauti pašalpą iš esmės buvo susieta su pareiga ją atidirbti. Tik po Vyriausybės atstovo kreipimosi į Šiaulių apygardos administracinį teismą sprendimas buvo panaikintas; 2002 m. rugsėjo 30 d. Druskininkų savivaldybės tarybos sprendimu nutarta nemokėti šildymo bei vandens išlaidų kompensacijų asmenims, dirbantiems „nepilnu etatu“, tokiu būdu, kaip buvo aiškinama, siekiama drausminti darbdavius, bet pažeidžama teisė gauti reikiamą paramą.

8. **Case** Law on the European Social Charter. Supplement No. 3. 1993.
9. **Summary** of the Case Law, European Social Charter: Short Guide. – Council of Europe Publishing, 2000.
10. <http://www.socialcharter.coe.int>
11. **Scheinin M.** Economic and Social Rights as Legal Rights. Economic, Social and Cultural Rights / Ed. by A. Eide, C. Krause, A. Rosas. 2nd edition. – Kluwer Law International, 2001.
12. **Kūris E.** Lietuvos Respublikos Konstitucijos principai. Lietuvos konstitucinė teisė / 2 leidimas. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.
13. **Latvijos** Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 19 d. sprendimas. <http://www.satv.tiesa.gov.lv>.

European Social Charter and Social Rights in the Constitution

Elvyra Baltutytė

Law University of Lithuania

SUMMARY

The article discloses the importance of the European Social Charter which has already been in force more than a year in Lithuania, and presumed influence of this treaty to the protection of social rights declared in the Constitution. The article also emphasizes the importance of the interpretations of the European Committee on Social Rights entitled to assess the states' compliance with the Charter, indicates a tendency in the practise of the Committee and certain European states to treat social rights as individual and justiciable rights. The comparison of this tendency with the approach expressed in the constitutional jurisprudence of Lithuania is also presented in the article. The opinion is presented, that both approaches to social rights – policy based and rights based – have to be taken into account due to the adequate protection of social rights.